

Tarmo Malmberg

Teoriapiiri 9.4.2013

Suomalaisen mediatutkimuksen marxismi, objektiivisuuskeskustelu ja Ilkka Niiniluoto

Suomalaisen mediatutkimuksen toistaiseksi ehkä kiihkein väittely käytiin 1980-luvun taitteen molemmin puolin joukkoviestinnän objektiivisuudesta. Keskustelun pääosapuolina toimivat Pertti Hemánus ja Kauko Pietilä, mutta kannanottonsa aiheeseen esittivät myös monet muut. Yksi heistä oli Ilkka Niiniluoto, suomalaisen filosofian silloinen nouseva tähti, joka kahdeksankymmenluvun alussa oli laatimassa myös tunnetut tieteenfilosofian esityksensä (Niiniluoto 1981; 1983). Tarkoitukseni on seuraavassa tehdä tämän keskustelun kulku ymmärrettäväksi tarkastelemalla sen taustaa, pääosapuolien teoreettista kantaa ja Niiniluodon interventiota osana keskustelun saamaa huomiota.

Suomalainen joukkoviestinnän tutkimus ennen objektiivisuuskeskustelua

Suomi oli 1900-luvun alkuun Euroopan ääri-laidan maatalousmaa, missä modernin yhteiskunnan rakenteet olivat alikehittyneitä. Tämä tarkoitti myös joukkoviestintäjärjestelmän takapajuisuutta. Siinä missä lehdistö ja kirjankustannus Euroopan keskeisissä maissa olivat saaneet kulttuuriteollisia piirteitä jopa jo 1800-luvun ensipuoliskolla, ajoittui sanomalehdistön modernisoituminen Suomessa 1900-luvun taitteeseen. Tämä loi vähän paineita myöskään akateemiselle kiinnostukselle sanomalehdistöä ja kirjankustannusta kohtaan, puhumattakaan että vuosisadan ensipuoliskon uudet mediat, ensin elokuva ja sitten radio olisivat saaneet huomiota osakseen. Helsinkiin vuonna 1925 perustettuun Kansalaiskorkeakouluun luotiin kyllä sanomalehtityön opetukselle sijansa, mutta varsinainen tieteellisen journalismitutkimuksen perinne hahmottui paljon myöhemmin. Sama koski myös elokuvaa. Rafael Koskimies (1898–1977), suomalaisen estetiikan ja kirjallisuustieteen uusi kärkinimi maailmansotien välillä, kiinnitti 1930-luvun puolivälissä huomiota elokuvan estetiikkaan. Tämä innosti hänen oppilastaan Helge Miettusta (1916–1986) laatimaan elokuvaa käsittelevän ensimmäisen väitöskirjan neljäkymmenluvun lopussa. Elokuvatutkimuksen vakiintuminen vei kuitenkin tästä vielä nelisenkymmentä vuotta, aina 1990-luvun taitteeseen. Sama kävi radiotutkimukselle, jota Miettunen myös oli herättelemässä henkiin 1950-luvun ensipuoliskolla. Elokuvatutkimuksen tavoin sekin sai odottaa uutta tulemistaan pitkään.

Suomessa akateeminen joukkoviestinnän tutkimus sai jatkuvuutensa taanneen ratkaisun, kun Yhteiskunnalliseen Korkeakouluun (YKK), Tampereen yliopiston edeltäjään ja Kansalaiskorkeakoulun jatkajaan, perustettiin 1940-luvun jälkipuoliskolla sanomalehtiopin professuuri. Professuuri täytettiin vasta seuraavalla vuosikymmenellä, mutta virkaan nimitetty Eino Suova (1898–1960) oli jo sitä ennen ehtinyt luoda pohjaa systemaattiselle journalismitutkimukselle. Suova on tavattu yleensä nähdä saksalaisen sanomalehtitieteen sillanpäänä Suomessa. Tutkimustensa perusteella tämä ei ole kuitenkaan täysin ilmeistä, koska Suova ei näyttänyt olevan hyvin perillä saksalaisesta tutkimuksesta. Sen sijaan hän tunsi tarkoin muita Pohjoismaita ja seurasi niissä julkaistua kirjallisuutta. Saksaan päin oli sen sijaan jyrkästi kallellaan Helge Miettunen, joka ohjaajansa Rafael Koskimiehen tapaan tunsi omakseen 1900-luvun ensipuoliskon saksalaisen estetiikan. Miettunen teki kuitenkin vuonna 1950 yli puolen vuoden opintomatkan Yhdysvaltoihin. Tätä voi pitää ensimmäisenä suomalaisena avauksena *mass communication researchin* (MCR) suuntaan. Miettunen tutustui matkallaan uuteen tutkimussuuntaan ja välitti sen ideoita Suomeen kirjassaan *Audiovisuaalinen kansansivistystyö* (1954).

Saksalaisen ja amerikkalaisen tieteenperinteen välinen kiista väritti sodanjälkeisessä Suomessa lukuisia oppiaineita. Muutos yhteiskuntatieteissä oli nopeampi kuin humanistisissa tieteissä. Joukkoviestintätutkimuksen kannalta tärkeä oli varsinkin suomalaisten sosiologiiden saama stipendiavusteinen kosketus amerikkalaiseen empiiriseen sosiaalitutkimukseen. Erik Allardt (s. 1924), Yrjö Littunen (1929–1994) ja eräät muut kävivät viisikymmenluvun ensipuoliskolla Yhdysvaltojen kongressin myöntämien ASLA-apurahojen turvin Amerikan opissa ja sovelsivat kotiin palattuaan kokemuksiaan omaan tutkimustyöhönsä. Allardt ja Littunen olivat suomalaisen joukkoviestinnän sosiologian kehittämisen kannalta erityisen keskeisiä. He olivat mukana suomalaisten nuorten harrastustoimintaa kartoittaneessa hankkeessa, joka perustui ensimmäisenä koko Suomen väestöön pohjautuneeseen otantaan (Allardt ym., 1958). Hanke näytti suuntaa sille, miten haastattelututkimuksen keinoin voitiin pureutua myös joukkoviestintäkäyttäytymiseen. Tätä kautta MCR:n vaikutus välittyi 1960-luvulla myös Helsingistä Tampereelle muuttaneen YKK:n sanomalehtioppiin, joka Suovan seuraajan Raino Vehmaksen (1929–1979) myötä hakeutui MCR:n suuntaan. Kuusikymmenluvulla valettiin myös perusta seuraavan vuosikymmenen ilmeelle ja samalla lisäksi 1980-luvun taitteen objektiivisuusväittelylle. Tätä voi tarkastella kahden vaikuttajan, Pertti Hemánuksen (1934–2012) ja Veikko Pietilän (1941–2009), kehityksen avulla.

Hemánus oli suorittanut perusopintonsa Suovan alaisuudessa, mutta hänen väitöskirjansa *Pääkaupungin lehtien rikosaineisto* (1966) oli jo toista maata. Siinä Hemánus tarkasteli amerikkalaisesta sosiologiasta tutun funktionalismin ja MCR:stä tutun sisällön erittelyn

keinoin Helsingin sanomalehtien rikosuutisoitinta. Monien muiden tavoin Hemánus kuitenkin koki kuusikymmenluvun ilmapiirin vaikutuksen voimakkaana, ja hän sai uuden kiintopisteen marxismista. Yhdistäen MCR:n empiirisen herkkyyden ja marxismin joukkoviestinnän makrososiologian hän laati suomalaisen 1970-luvun marxismille tyypillisen työn *Joukkotiedotus piilovaikuttajana* (1973), jota seurasi *Propaganda joukkotiedotuksessa* (1975). Molempien kysymyksenasettelu tekee ymmärrettäväksi sen, että Hemánus sitten yhdessä Ilkka Tervosen (s. 194?) kanssa laati objektiivisuuskeskustelun päänavauksen. Asialle oli antanut tukea lisäksi Kaarle Nordenstreng (s. 1941), jonka *Tiedotusoppi*-oppikirja (1975) teki tunnetuksi objektiivisuusajattelua. Hemánuksen ja Tervosen *Objektiivisuus joukkotiedotuksessa* (1980), jonka luonnos oli ilmestynyt opetusmonisteena kaksi vuotta aikaisemmin, näki päivänvalon samaan aikaan kuin Kauko Pietilän (s. 1946) väitöskirja *Formation of the Newspaper* (1980). Väitöskirjansa lopussa Pietilä hahmotteli objektiiviselle journalismille vastakkaisen journalismikäsityksen, jota hän luonnosteli vuosikymmenen taitteessa lukuisissa artikkeleissa (ks. K. Pietilä 1981). Näin keskustelu oli saanut alkusysäyksen.

Objektiivisuuskeskustelussa oli kyse kahden marxilaisen perinteen yhteentörmäyksestä (Malmberg 1981). Tästä saa otteen, kun tarkastellaan hieman lähemmin suomalaisen joukkoviestintätieteen marxilaistumista, mihin Veikko Pietilän kehityksen valottaminen tarjoaa hyvän keinon. Pietilä aloitti kuusikymmenluvulla MCR:n piirissä käsitellen perinteen keskeisiä kysymyksiä, joukkoviestinnän vaikutusta ja sisällön erittelyn metodiikkaa. Edellinen piirre luonnehtii Pietilän (1972) väitöskirjaa, jälkimmäinen hänen edelleen ansiokasta metodikirjaansa (1973). Vaikka väitöskirjassa oli jo selviä kriittisiä sävyjä, alkoi Pietilän julkimarxilainen kausi hieman Hemánuksen vastaavaa myöhemmin. Käännös tapahtui työssä *On the Scientific Status and Position of Communication Research* (1977), jonka jälkeen Pietilä kehitteli yhteiskuntatieteiden yleisen metodologian tasolla marxismia itsenäistyneiden yhteiskuntasuhteiden teoriana (esim. V. Pietilä 1980). Näin hän päätyi ns. pääomaloogiseen marxismiin, joka vastasi myös hänen veljensä Kauko Pietilän väitöskirjan tutkimustapaa.

Suomalaisen yhteiskuntatieteen marxilainen tausta oli ohut, kun 1970-luku koitti. Vaikka Suomessa oli vahva kommunistinen puolue, yksi Euroopan kolmesta suuresta kommunistisesta puolueesta sosialististen maiden ulkopuolella, puuttui siltä älymystön tuki. Italiassa oli Antonio Gramscista (1891–1937) ja Ranskassa Henri Lefebvresta (1901–1991) alkaen ollut intellektuaalisesti iskukykyinen marxismi, mutta Suomessa sodan jälkeen oltiin pitkään tyhjän päällä. Tilanne muuttui opiskelijaliikkeen myötä, kun 1970-luvun taitteesta lähtien marxismin vakiinnuttaminen lähti liikkeelle. Marxilaisen tutkimuksen meillä saaneeseen ilmeeseen vaikutti kaksi virikettä. Toisen muodosti Neuvostoliiton ja muista sosialistisista maista, etenkin DDR:n

kautta välittynyt ortodoksimarxismi, toisen Saksan liittotasavallassa hahmottunut pääomalogiikka, joka saattoi etsiä varhaisia esikuviaan myös neuvostoliittolaisista kaksikymmenluvun töistä. Edellistä luonnehti näkemys porvarillisen yhteiskunnan ja sosialistisen yhteiskunnan jyrkästä erosta, jälkimmäistä kiinnosti pelkästään kapitalismianalyysi. Näiden lisäksi edellinen pitäytyi tietopissa heijastusteoreettiseen realismiin, kun taas jälkimmäisen tiedonkäsitystä luonnehti pikemmin yhdenlainen sosiaalinen konstruktionismi (ks. esim. V. Pietilä 1983). Tämä vastakohta projisoitui sitten objektiivisuuskeskustelun rintamalinjaan.

Objektiivisuuskeskustelu ja Ilkka Niiniluodon panos siihen

Kahden marxismin vastakkainasettelu sai räiskyvän ilmaisun Hemánuksen ja Kauko Pietilän keskustelukirjassa *Seitsemän erää journalismista* (1982). Sitä ennen Tarmo Malmberg (s. 1946) oli ehtinyt tulkita keskustelua marxismin sisäisenä välienselvittelyä (Malmberg 1981), vaikkakin Hemánuks (1982) piti hänen analyysinsä epäonnistuneena. Ilkka Niiniluoto (s. 1946) laati tämän jälkeen oman kirjoituksensa, jossa hän liitti suomalaisen tiedotusopin marxismikeskustelun laajempaan niin filosofian kuin marxismin yhteyteen (Niiniluoto 1982). Näin objektiivisuuskeskustelu oli herättänyt kiinnostusta tiedotusopin ulkopuolella filosofiassa. Syy tähän on ilmeinen: seitsemänkymmenluvun suomalainen marxilainen mediatutkimus pyrki itse kosketuksiin filosofisen kysymyksenasettelun ja siten filosofien kanssa. Sille että juuri Niiniluoto vastasi tähän kutsuun voidaan etsiä perusteluita niin yleisistä kuin erityisistä syistä.

Suomalaisen filosofian päälinjaksi oli 1940-luvulta lähtien muodostunut analyttinen filosofia. Tälle oli tietä raivannut Eino Kaila (1890–1958), joskin omaperäisellä tavalla, jossa loogiseen empirismiin liittyi romantiikan ja luonnonfilosofian aineksia. Kailan oppilaat Georg Henrik von Wright (1916–2003) ja Jaakko Hintikka (s. 1929), molemmat filosofian Nobelsarjalaisia, vakiinnuttivat perinteen meillä. Heistä Hintikka alkoi seitsemänkymmenluvun taitteessa järjestelmällisesti koota ympärilleen oppilaita ja ohjata näitä. Ilkka Niiniluoto kuului tähän joukkoon. Hän laati von Wrightin tapaan väitöskirjansa induktiologiikasta ja paneutui Hintikan vanavedessä informaation käsitteen matemaattis-loogiseen analyysiin. Tähän sopi hyvin se, että hän tunsikin kiinnostusta objektiivisuuskysymykseen. Niiniluoto kannatti lisäksi Hemánuksen tavoin tietoteoreettista realismia, jonka puolustajana hän on sittemmin tullut tunnetuksi. Filosofien kiinnostusta tiedotusoppiin auttoi myös Yrjö Ahmavaara (s. 1929), nykyiseltä sukunimeltään Aulin-Ahmavaara, ja hänen asemansa suomalaisessa positivismikeskustelussa.

Ahmavaara näytteli keskeistä osaa 1960-luvun jälkipuoliskolla, kun pääjohtaja Eino S. Repo (1919–2002) pani alulle Yleisradion uuden suunnan etsinnän. Hän oli koulutukseltaan

teoreettinen fyysikko ja ottanut kuusikymmenluvun taitteessa osaa keskusteluun psykologian teoreettisesta luonteesta. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla, kun Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen uudet tuulet puhalsivat Suomeenkin asti, Ahmavaara näytteli alkuunpanijan osaa niin Yleisradion informatiivisen ohjelmapolitiikan kuin positivismikeskustelun suomalaisen version käynnistäjänä. Ahmavaaran molemmilla rooleilla oli merkitystä, kun kyse oli filosofikunnan huomion kiinnittämisessä Yleisradion rekrytoimiin yliopistoihmiisiin, joihin myös Hemánus kuului.

Teoksessaan *Informaatio* (1975 [1969]) Ahmavaara hahmotti informaatioteorian avulla, kaihtamatta käyttäen myös sen formaalis-logista apparaattia, perustan Yleisradion uudelle ohjelmapolitiikalle. Ahmavaaran teoriassa voi erottaa kolme osaa tai tasoa, jotka valaisevat sen sidettä myöhempään objektiivisuuskeskusteluun, samalla kun ne korostavat hänen kantansa yleisiä tiedonfilosofisia perusteita. Ensimmäinen koskee tiedon objektiivisuutta, toinen informatiivisuutta ja kolmas aktivoivaa merkitystä. Tiedon objektiivisuus edellyttää, että tieto ilmaistaan erottelukykyisellä käsitteielellä, jonka ihanteena toimii tieteen kieli. Tämä näkemys on perua sotien välisestä positivismista sellaisena, kuin se ilmeni ns. Wienin piirin edustajilla. Informatiivisuus puolestaan erottaa jo tiedetyn tiedon ja uuden tiedon. Tästäkin tiede toimii mallitapauksena: se ei tähtää ainoastaan objektiiviseen tietoon vaan tiedon kasvuun. Kolmannen piirteen, tiedon aktivointikyvyn, mallin Ahmavaara löytää tieteen sijaan taiteesta ja taideteoriasta, eritoten Brechtin eepin teatterin ideasta ja Sartren romaanikäsitelmästä. Nämä kolme ainesta Ahmavaara yhdistää Yleisradion ohjelmatoimintaan ja siten yleensä joukkoviestintään. Kummankin ihanteena on informatiivinen tiedontuotanto, jonka avulla kyetään antamaan ihmisille oikeata tietoa maailmasta, päivittämään tätä tietoa tiedon koko ajan kasvaessa ja aktivoimaan ihmisten ajattelu- sekä mielikuvitustoimintaa tällaisen tiedon avulla.

Informaatio-kirjan aikoihin Ahmavaara julkaisi myös teoksen yhteiskuntatieteen kyberneettisestä metodologiasta (1970), joka laukaisi suomalaisen positivismikeskustelun. Positivismikiistana (*Positivismusstreit*) tunnetaan eritoten Länsi-Saksassa käyty keskustelu, jonka Adornon ja Popperin väittely vuoden 1962 Saksan sosiologiyhdistyksen sosiologipäivillä pani käyntiin. Vastaavanlaista sananvaihtoa paikallisväreihin harjoitettiin monissa muissakin maissa, kuten Ranskassa ja Yhdysvalloissa. Suomessa kiistelyn näkyvin osoitus oli Ahmavaaran kirjan ympärillä käyty väittely, johon osallistui filosofikuntaa, niin nuorempaa kuin varttuneempaakin, laajalla rintamalla. Kiista koski ei niinkään metodologiaa, kuten Adornon ja Popperin tapauksessa, vaan niin kutsuttua Humen giljotiinia eli kysymystä tosiasialauseiden ja pitämislauseiden suhteesta. Ahmavaara marxismiin kallistuvana katsoi, että kuilu empiirisen tieteen ja normatiivisen tieteen välillä oli ylitettävissä. Toisin sanoen tieto yhteiskunnan toivottavasta suunnasta oli mahdollinen.

Ilkka Niiniluodolla oli kosketuskohta Ahmavaaran esille nostamiin molempiin asioihin. Hintikan oppilaana hän oli perehtynyt informaatioteorian loogisiin perusteisiin samalla, kun hän oli löytänyt oman pääalueensa tieteenfilosofiasta. Ahmavaaran lailla Niiniluoto oli myös kiinnostunut joukkoviestinnästä ja taiteesta – molemmat olivat tuttuja näkyjä Suomen elokuva-arkiston esityksissä Helsingissä 1960-luvun loppuvuosina. Ei ole siksi ihme, että Niiniluoto otti vastaan kutsun esitellä näkemyksiään helmikuussa 1982 Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen jatkokoulutusseminaarissa. Tältä pohjalta syntyi hänen artikkelinsa (Niiniluoto 1982), jonka aineksia hän myöhemmin sisällytti erääseen toiseen työhön (Niiniluoto 1990).

Niiniluodon tullessa keskusteluun mukaan oli Hemánuksen objektiivisen journalismin ja Kauko Pietilä uuden journalismin suhteesta ehditty esittää monia puheenvuoroja niin tieteellisissä aikakauslehdissä kuin maan päivälehdissä (Niiniluoto 1982, 147, luettelee niitä). Omassa esityksessään Niiniluoto sijoittaa tämän keskustelun osaksi laajempaa filosofista tarkastelua, joka koskee niin ontologian, tieto-opin, metodologian kuin arvoteoriankin kysymyksiä. Keskeisen vastakkainasettelun Niiniluodolle muodostaa realismin ja praksismin, tai laajasti ymmärretyn pragmatismen, ero. Eron avulla hän myös tulkitsee objektiivisuuskeskustelun eri osapuolten esittämiä kantoja. Niiniluodon kehittelyä voi tiivistää seuraavasti:

Tieteessä on kyse ihmisen ja todellisuuden välisestä vuorovaikutuksesta, jonka avulla ihmisen on mahdollista saada todellisuudesta objektiivista tietoa, siis tietoa joka vastaa kohdettaan. Vaikka luonnontieteiden kohteen ja ihmistieteiden kohteen välillä on ontologinen ero, koska edellinen ei ole ihmisen aikaansaannosta samassa mielessä kuin jälkimmäinen, on objektiivinen tieto myös jälkimmäisestä mahdollista. Tämä kysymys niin sanotusta tekijän tiedosta, eli siitä että ihmistieteissä ihminen on tiedon sekä objekti että subjekti, muodostaa Niiniluodolle tietoteoreettisen koetinkiven. Ratkaisevana kysymyksenä on se, voidaanko objekti ja subjekti erottaa toisistaan. Realisti vastaa kysymykseen myöntävästi ja antirealisti tai praktisti kieltävästi. Jälkimmäiselle, kuten nykyään sosiaaliselle konstruktionistille, tieteen kohde ja tieteentekijän suhde kohteeseen on aina annettu samalla kertaa yhtenä erottelemattomana kokonaisuutena. Niiniluoto taas nojaa realisminsa siihen, että ihmistieteiden kohteen ontologinen (suhteellinen) itsenäisyys ja tieteentekijöiden aina historiallisesti ehdollinen suhde siihen on erotettavissa toisistaan. Kukaan yksittäinen ihmistieteilijä ei ole luonut sitä yhteiskunnan ja kulttuurin maailmaa, jota hän tutkii, ja näin se on aina tietyltä osin hänelle ulkoinen. Siksi tiedon objektiivisuuden mahdollisuutta ei poista se, että tieto kulloinkin tuotetaan joidenkin yhteiskunnallisten ehtojen vallitessa. Näin ei myöskään luonnontieteiden ja ihmistieteiden välillä ole metodologisesti eroa. Molemmissa esitetään hypoteeseja todellisuudesta ja testataan niitä.

Niiniluodon silmämääränä praksismin kohdalla on laaja kirjo erilaisia filosofisia suuntauksia, joista marxismi on objektiivisuuskeskustelun kannalta huomionarvoisin. Niiniluoto paikantaa Hemánuksen ja Kauko Pietilän kantojen eron eroksi neuvostomarxismin ja niin kutsutun länsimarxismin välillä. Edellinen sitoutuu heijastusteoriaan tiedon objektiivisuuden takeena, kun taas jälkimmäinen Hegelin innoittamana ja nuoren Lukácsin suuntaamana liittää tiedon mahdollisuuden ihmisen käytännöllisessä toiminnassa ilmeneviin intresseihin tai todellisuussuhteisiin. Samalla tavalla kuin Veikko Pietilä (1983) selittää pääoman arvomuoilla modernin luonnontieteen syntyä, selittää Kauko Pietilä (1980) niillä sanomalehden kehitystä 1600-luvulta 1900-luvulle. Niiniluoto katsoo kuitenkin, ettei näin päädytä Hemánuksen ja Tervosen (1980) kannasta poikkeavaan todellisuuskäsitykseen. Myös Kauko Pietilän uusi journalismi olettaa kapitalistisen yhteiskunnan objektiivisen logiikan, josta on saatavissa kohdettaan vastaavaa tietoa ja joka pätee aina, kun käsillä on pääoman arvonlisäykselle alisteinen maailma.

Vaikka Niiniluodon kanta on lähempänä Hemánuksen käsitystä kuin Kauko Pietilän käsitystä, ei hän säästä edellistäkään kritiikiltä. Tämä koskee erityisesti arvoteoriaa. Hemánus, samoin kuin Nordenstreng (1975), oli omaksunut Ahmavaaran positivismikritiikistä arvojen objektiivisuuden idean. Niiniluoto pyrkii kuitenkin osoittamaan, että yhtäältä Ahmavaaran perustelu on riittämätön ja toisaalta niin Nordenstreng kuin Hemánus ja Tervonen joko ajautuvat arvojen ja tieteellisen ideologian objektiivisuuden oletuksessa ristiriitaisuuksiin tai epämääräisyyteen. Näin Niiniluodon päätyy eräänlaiseen sovitteluvaan kantaan kiistan osapuolten välillä. Vaikka joukkotiedotuksen objektiivisuus on periaatteessa mahdollinen, ovat käytännön esteet sille paljon suuremmat journalismissa kuin tieteessä. Eikä tässä ole vielä kaikki. Realistista maailmankatsomusta, objektiivisen journalismin keskeistä arvopremissiä, voidaan edistää myös sellaisin epäsuorin tavoin, joita Kauko Pietilä uuden journalismin ohjelmallaan tarkoittaa. Näin samaan tavoitteeseen, realistisen maailmankuvan edistämiseen, voidaan päätyä eri teitä.

Lopuksi

Niiniluodon yritys löytää yhteys objektiivisuuskeskustelun osapuolten välille jäi vaikutusta vaille. Keskustelun terä näet taittui samassa tahdissa, kun kiinnostus marxismia kohtaan hiipui ja kun antiobjektivismi tuli yhä itsestään selvemmin yleiseksi tieto-opilliseksi kannaksi. Tämä tapahtui kahdessa vaiheessa. Ensinnäkin brittiläinen kulttuurintutkimus alkoi 1980-luvun alkupuolella saada kasvavaa jalansijaa suomalaisessa sosiologiassa ja joukkoviestintätieteessä. Stuart Hallin ja muiden kulttuurintutkimus oli 1970-luvulla kehittynyt marxilaisena virtauksena, joka soti niin MCR:ää kuin ortodoksimarxismiakin vastaan ja haki innostustaan sekä Gramscilta että strukturalistisesta

marxismista. Nämä ajatukset alkoivat saada yhä enemmän kannatusta meilläkin. Toiseksi kulttuurintutkimuksen läpimurto raivasi tilaa myös toisenlaiselle tieto-opille, joka oli lähempänä strukturalismia kuin heijastusteoriaa. Alkoi ”idealismien ja subjektivismien aikakausi”, jonka tuloa Hemánus aatetovereineen oli niin hanakasti pyrkinyt vastustamaan, mutta joka ei tyydyttänyt Kauko Pietilänkään makua (ks. K. Pietilä 1985). Sitä paitsi vain Hemánus jäi kiinni seitsemänkymmenluvun kysymyksenasetteluun, kun taas Kauko Pietilä monien joukossa hylkäsi Marxin ja siirtyi Georg Simmeliin (vrt. Malmberg 1996). Hemánuksen ajautuminen puolustuskannalle näkyi siinä, että hän luopui joukkoviestinnän kokonaistarkastelusta, joka oli luonteenomaista hänen 70-luvun alkupuolelleen (Hemánus 1973), ja ryhtyi käymään yhden miehen sotaa uussubjektivismiksi kutsumaansa ajanhenkeä vastaan.

Yksi objektiivisuuskeskustelun seuraus mediatutkimuksessa oli tieteen tutkimuksen väliaikainen aalto meillä. Keskustelusta laadittiin parikin erillistutkimusta (Nieminen 1984, Ruohonen 1983) Malmbergin (1981) artikkelien lisäksi. Keskustelun kokonaisarvio, ja sijoittaminen suomalaisen tiedotusopin ja sodanjälkeisen niin suomalaisen kuin kansainvälisen ihmistieteen yhteyteen, on silti vielä laatimatta..

Kirjallisuus

AHMAVAARA, Yrjö (1970 [1969]). *Yhteiskuntatieteen kyberneettinen metodologia ja metodologisen positivismien kritiikki*. 2., lisätty painos. Helsinki: Tammi.

– (1975 [1969]). *Informaatio: informatiivisen joukkotiedotuksen loogiset perusteet*. Kolmas, uudistettu painos. Helsinki: Weilin+Göös.

ALLARDT, Erik & Pentti Jartti & Faina Jyrkilä & Yrjö Littunen (1958). *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*. Porvoo & Helsinki: WSOY.

HEMÁNUS, Pertti (1966). *Helsingin sanomalehtien rikosaineisto: tutkimus rikosaineiston funktionaalisesti merkitsevistä piirteistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä*. Tampere: Tampereen Yliopisto.

– (1973). *Joukkotiedotus piilovaikuttajana*. Helsinki: Otava.

– (1975). *Propaganda sanomalehdissä*. Helsinki: Otava.

– (1982). Uusi paradigma vai seireenilaulut? *Tiede & edistys* 7:1, 67–70, 60.

– & TERVONEN, Ilkka (1980). *Objektiivinen joukkotiedotus*. Otava: Helsinki.

– & PIETILÄ, Kauko (1982). *Seitsemän erää journalismista*. Tampere: Vastapaino.

MALMBERG, Tarmo (1981). Marxismi suomalaisessa tiedotusopissa. *Tiede & edistys*, 6:3 (1981), 24–38.

– (1996). Marxista Simmeliin: Kauko Pietilä ja sanomalehden yhteiskuntatieteellinen kritiikki.

Teoksessa Sinikka Hakala, Klaus Sondermann ja Timo Uusitupa (toim.). *Mutta missä on yhteiskunta?: juhla kirja Kauko Pietilälle*. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, 21–43.

MIETTUNEN, Helge (1954). *Audiovisuaalinen kansansivistystyö*. [Omakustanne]: Kuopio.

NIEMINEN, Hannu (1984). *Objektiivisen ja uuden journalismin todellisuuskäsityksistä: pohdintoja journalististen teorioitten ympärillä*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

- NIINILUOTO, Ilkka (1981). *Johdatus tieteenfilosofiaan: käsitteen- ja teorianmuodostus*. Helsinki: Otava.
- (1982). Realismi vs. praksismi – reunahuomautuksia keskusteluun marxilaisen tiedotusopin tutkimusperinteistä. *Tiede & edistys* 7:2, 139–151.
 - (1983). *Tieteellinen päättely ja selittäminen*. Helsinki: Otava.
 - (1990). Realismi, praksismi ja relativismi. Teoksessa Ilkka Niiniluoto. *Maailma, minä ja kulttuuri: emergentin materialismin näkökulma*. Helsinki: Otava, 43–87.
- NORDENSTRENG, Kaarle (1975). *Tiedotusoppi: johdatus yhteiskunnallisten viestintäprosessien tutkimukseen*. Helsinki: Otava.
- PIETILÄ, KAUKO (1980). *Formation of the Newspaper: A Theory*. Tampere: University of Tampere.
- (1981). *Journalismin kritiikin mahdollisuuksia: kuusi kirjoitusta vuosilta 1978–1981*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
 - (1985). Joukkotiedotuksen sosiologiaa pelastamassa. *Tiedotustutkimus* 8:3, 1–12.
- PIETILÄ, VEIKKO (1972). *Lehdistökirjoittelu ja mielipiteenmuodostus: tutkimus lehdistökirjoittelun vaikutuksista yleisön käsityksiin Yleisradion ohjelmapolitiikan oikeisto- tai vasemmistosuuntautuneisuudesta 1960-luvun loppuvuosina*. Tampere: Tampereen Yliopiston Tutkimuslaitos.
- (1973). *Sisällön erittely*. [Helsinki]: Gaudemus.
 - (1977). *On the Scientific Status and Position of Communication Research*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
 - (1980). *Selittämisestä yhteiskuntatieteissä*. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos.
 - (1983). *Miten tiede kehittyy?: tiedusteluretkiä tieteenteorian kentälle*. Tampere: Vastapaino.
- RUOHONEN, Voitto (1983). *Tieto ja yhteisyys: näkökulmia joukkotiedotuksen objektiivisuuteen ja objektiivisuuskeskusteluun*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.